

Zelfredzaamheid

Veel gebruikte termen in het politieke debat over de vormgeving van onze maatschappij zijn zelfredzaamheid, keuzevrijheid, autonomie, eigen verantwoordelijkheid en participatie.

De overheid zorgt voor maximale autonomie en keuzevrijheid van het individu maar het individu is zelf verantwoordelijk voor zijn leven en moet allereerst zijn eigen boontjes doppen. Lukt dit niet dan is het de taak van zijn sociale netwerk om te helpen, dus niet professionele hulp, mantelzorg. Pas in laatste instantie kan een beroep worden gedaan op professionele hulp door de overheid.

Wet Maatschappelijke ondersteuning gaat uit van autonomie, zelfredzaamheid, zelfstandigheid, en participatie van burgers. De misvatting over de participerende, autonome burger is dat niet meedoen, voortkomt uit onwil.¹

Elco Brinkman, minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur in de jaren tachtig, lanceerde het concept van de zorgzame samenleving, dat hij ooit als volgt argumenteerde: 'We zijn erg gaan leunen op professionele instelling. We hebben de verantwoordelijkheid bij ons zelf, onze familie, onze buurt weggehaald.' De 'Brinkman- Valkuil' is dat het niet is dat we sociale netwerken van mensen de kans moeten bieden om hun stimulerende werk te verrichten, het probleem is dat het in die sociale systemen nogal eens aan sociale zuurstof ontbreekt. Het sociale netwerk loopt vast, er is een ongeluk gebeurd, de krachten zijn eruit weggevloeid.²

Samenredzaamheid

Samenredzaamheid is een nieuw woord in omloop gebracht door publicist Pieter Hilhorst. Het vormt een breuk met het neoliberale idee van zelfredzaamheid waarbij het is ieder voor zich zonder god voor ons allen. Maar het is evenmin een terugkeer naar de

¹ Trouw, 4 februari 2011

² Jos van der Lans. Erop-afl!, Blz. 107

sociale bescherming van de verzorgingsstaat met zijn anonieme bureaucratische bijstand in geval van nood. De vraag is hoe er een gemeenschappelijkheid kan ontstaan die mensen ervaren als iets waarvan ze deel uitmaken. Daarvoor moeten we meer oog krijgen voor netwerken. Die bieden een middenweg tussen ieder voor zich en het collectief voor ons allen.³

Mensen bestaan alleen in meervoud, in netwerken waarin ze zowel aan hun fundamentele gelijkheid als aan hun verschillen uitdrukking kunnen geven.⁴

In de verantwoordelijke maatschappij moet het wel gaan om een gedeelde verantwoordelijkheid. Gedeelde verantwoordelijkheid is een verantwoordelijkheid die samen gedragen wordt door burgers onderling, door burgers en maatschappelijke organisaties en door burgers en de overheid.

Het is niet toevallig dat dit kabinet juist de sociale zekerheid het hardst aanpakt. Dat past helemaal in de ideologie van VVD en CDA.... In het christen-democratisch gedachtegoed staat het maatschappelijk middenveld centraal. Buurten, verenigingen en maatschappelijke organisaties moeten zelf, gezamenlijk, problemen aanpakken in plaats van naar de overheid te wijzen.... In de liberale agenda van de VVD staat zelfredzaamheid bovenaan. Die partij gaat uit van het individu. De overheid moet zorgen voor mensen die echt niet kunnen en mensen ondersteunen die dat even nodig hebben. Maar wie een beroep doet op de gemeenschap heeft ook plichten.⁵

De bijbelse traditie samengevat door Levinas: In het feit dat de relatie tot het goddelijke via de relatie tot de mensen verloopt en met sociale rechtvaardigheid samenvalt, ligt de hele geest van de joodse bijbel. Mozes en de profeten bekommeren zich niet om de onsterfelijkheid van de ziel, maar om de arme, de weduwe, de wees en de vreemdeling. De relatie tot de mens, waarin het contact met het goddelijke zich voltrekt, is niet een soort 'geestelijke vriendschap' maar een rechtvaardige economie, waarvoor iedere mens ten volle verantwoordelijk is.⁶

³ Jos van der Lans. Erop-af!. Blz. 121

⁴ Hans Achterhuis. Met het echte leven heeft de filosofie niet veel op. Trouw, 2 april 2011

⁵ Kamps stille revolutie. Trouw 29 maart 2011

⁶ geciteerd door Huub Oosterhuis in Bijbelse hoop tegenover schaamteloze vrije markt. VolZin, 17 juni 2005

Deens filosoof en theoloog Knud Ejler Løgstrup: ‘De ene mens heeft altijd iets van het leven van anderen in zijn hand. Dat kan iets kleins zijn, een voorbijgaande stemming, een goed humeur dat men bederft of opwekt, een triestheid die men versterkt of verjaagt. Maar het kan ook ontzettend veel zijn, het kan van hem afhangen of het leven van de ander lukt of faalt’.⁷

⁷ geciteerd door Frits de Lange in ‘De dood is een taboe en moet dat ook blijven’. Trouw 23 april 2011